

**Udgivet af Paarup Lokalhistoriske Arkiv
og Paarup Foreningen**

Redaktion: Raimond Nielsen, Ernst Overby og Karin Ramskov Andersen

Layout: Karin Ramskov Andersen

Fotos: Stadsarkivet, Odense (SO) og Paarup Lokalhistoriske Arkiv (PLA)

På Paarup Lokalhistoriske Arkiv er det muligt at få yderligere oplysninger om Fyns Stifts Husmandsskole og Nordisk Landboskole.

Adresse: Paarup Lokalhistoriske Arkiv
Havrevænget 2, Tarup
5210 Odense NV
www.paaruparkiv.dk

men skriv helst til:
Paarup Lokalhistoriske Arkiv
v) Karin Ramskov Andersen
Berberisvænget 14, Korup
5210 Odense NV

Kontakt:
29 39 54 57 (Karin Ramskov) e-mail: pramskov@post.tele.dk

Åbningstider: 1. mandag i hver måned kl. 19.00-21.00 og 3. mandag i hver måned kl. 15.00-17.00.
Det er også muligt at ringe og aftale et andet tidspunkt, hvis det passer bedre.

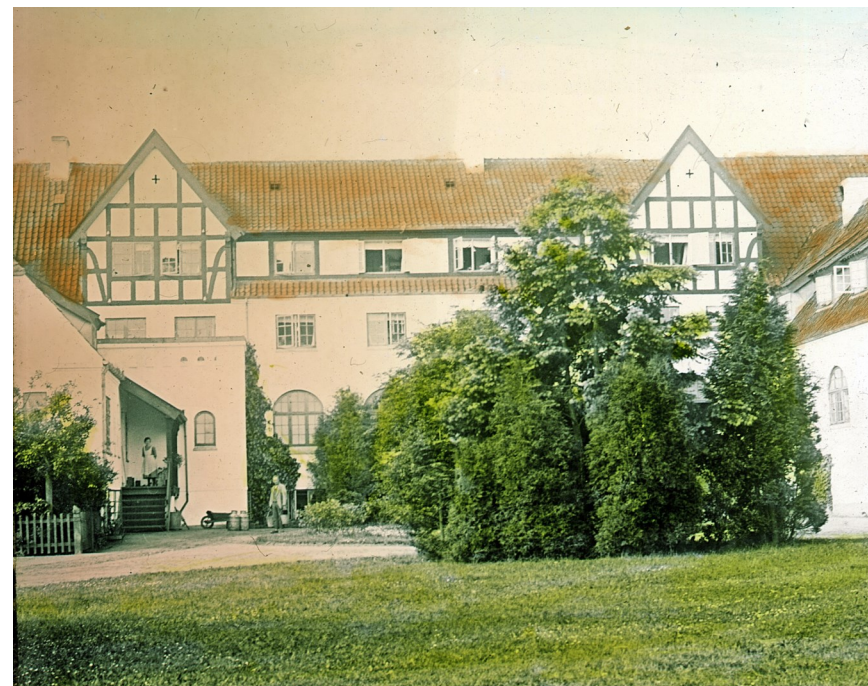
Tryk: Copy Shop, Odense

Bombardementet

af

Fyns Stifts Husmandsskole

den 17. april 1945

3. udgave med få rettelser

Juli 2020

Indholdsfortegnelse

Hovedkvarter for Gestapo 1943-1945 3

Angrebet oplevet fra Royal Air Force-flyene 7

Erindringer fra bombardementet af Husmandsskolen 11

Beretning om tiden før og under bombningen af Husmandsskolen 16

En fanges beretning om bombardementet 21

Hun var vidne til RAF's luftangreb 23

Mit eventyrslot lå i ruiner 25

Luftangrebet på Husmandsskolen den 17. april 1945 27

De døde ved bombardementet 30

På 60-årsdagen for bombardementet af Fyens Stifts Husmandsskole blev der afsløret en sten med følgende indskrift:

Her lå

Fyens Stifts Husmandsskole

1908 – 1945

Bombet af R.A.F. 17. april 1945

Knud Andersen, der mistede sin mor ved bombardementet, afslørede stenen den 17. april 2005. (PLA)

De døde ved bombardementet:

Inge Lindegaard Madsen, Rugårdsvej 155 - 8 år

Amanda Larsen, Lahmsgade 7 - 66 år

Johanne Margrethe Andersen, Husmandsskolens Allé 12 - 44 år

Niels Marius Christensen, Rugårdsvej 186 - 75 år

Dagny Agnethe Andersen, Husmandsskolens Allé 10 - 29 år

Anna Larsen, Provstegade 6 - 23 år

Olga Larsen, Østrupvej 7 - 58 år

Niels Larsen, Østrupvej 7 - 68 år

Agnes Alma Andersen, Husmandsskolens Allé 10 - 59 år

Køkkenet i en af lejlighederne på Rugårdsvej 153 efter bombardementet. (PLA).

Hovedkvarter for Gestapo 1943-1945

Lærer og forfatter Carl Scharnberg skrev i Husmandsskolens 50-års jubilæumsskrift *I sol og storm og bygevejr* om gestapotiden. Nedenfor følger et uddrag.

...

Det begyndte i sommeren 1943. Det tyske militær udtrykte ønske om at overtage en del større bygninger, og man var bl.a. interesseret i forskellige høj- og landbrugsskoler. Også sikkerhedspolitiet, Gestapo, manglede husrum.

Den 17. september nåede de til Husmandsskolen. Fem tyskere, deriblandt konsul Böhme, Odense, meddelte, at skolen skulle udleveres til besættelsesmagten. Skolens formand, Lauritz Nielsen, og forstander Th. Fjord Jensen henvendte sig straks til Odense borgmesterkontor og til Indenrigsministeriet, men hvor gerne man end ville yde bistand fra disse sider, så så man sig ikke i stand dertil.

Den 22. september kom tyskerne igen, og denne gang med ordre til, at skolen snarest skulle rømmes. Forstander Fjord Jensen søgte at trække tiden ud. Man kunne ikke uden videre bryde aftalen med skolens elever og personale, sagde han. Det juridiske grundlag måtte først ordnes – hvilket ville sige, at tyskerne måtte komme med en beslaglæggelsesordre fra deres højeste myndigheder.

Vi er her endnu, lød morgenhilsenen i disse septemberdage i 1943 – men den 3. oktober kom ordren. Skolens bygninger og jorder skulle rømmes dagen efter.

Tyskerne medbragte en forbindelsesofficer, en dansker ved navn Sørensen, og den skildring, forstander Fjord Jensen senere gav af ham, indeholder visse fællestræk for de beboere, der nu overtog skolen. Sørensen var ikke ubegavet, men han var mærket af sit farefulde arbejde. Først havde han meldt sig som tysklandsarbejder, men da han kunne tale tysk, fik han et tilbud om at arbejde for Værnemagten her i landet. Han havde glimtet i øjet som et jaget dyr. Hans væsen var underlig sprængt; det svingede mellem to yderpunkter: brutalitet og kryberi. Da han et årstid efter blev dræbt for stikkervirksomhed, sagde hans 15-årige søn til en af skolens medhjælpere: "Så fik de da ram på ham, det gamle svin!"

Tyskerne sled på skolens navn. De rekvirerede rask væk varer til "Husmandsskolen". Forstander Fjord Jensen søgte, i tiden der kom, at fastholde skolens navn ved annoncering i dagbladene, men når sko-

lens rigtige folk kom ind i en af Odenses forretninger og sagde ”Husmandsskolen”, opstod der tit pinlige situationer. Telefonnummeret – Odense 1890 – var flyttet med ud, hvor man nu holdt skole, og det blev stående i telefonbogen som Husmandsskolens nummer, hvilket tit medførte interessante oplevelser. Af og til ringede Gestapos venner, der kom med meddelelser om folk, der uddelte illegale tryksager, kom sent hjem om aftenen eller mentes at være i besiddelse af våben. Disse oplysninger, der gik over telefon 1890, måtte Gestapo så undvære.

I skolens bygninger førte Gestapo i den første tid en rolig tilværelse, men forholdet ændredes med verdenssituationen. Ude i den store verden mødte tyskerne deres første nederlag. Efter at de havde brændt sig en sejrrig vej gennem Sovjetunionen, slog russerne igen. Ved Stalingrad lukkedes 300.000 tyske soldater inde i en lomme, kort efter at Hitler havde bekendtgjort for alverden, at Stalingrad var faldet i tyskeres hænder. De 300.000 blev nægtet tilladelse til at kapitulere, og et frygteligt udslettelsesslag begyndte.

Nederlaget fik konsekvenser. Myten om tyskernes uovervindelighed var brudt. I de besatte lande tog modstandskampen til. I Danmark var strejkerne det fornemste og mest effektive våben, og for at bryde disse måtte det tyske politi finde ind til bagmændene, ind til organisationerne. Hvor det ikke lod sig gøre, søgte man at kue modstanden ved at arrestere og indespærre gidsler.

Denne situation gav Husmandsskolen vedføjelsen: øens mest pestbefængte bygning. Skolen blev tyskernes kampcentral på Fyn. For at få plads til fangerne blev elevspisestuen i kælderen delt op i celler, hver 1,28 m bred og 3,81 m lang. I de travle perioder var der indtil 16 personer i disse små celler, der ellers kun indeholdt en træsenge og en sæk stoppet med tang.

...

En enkelt nat, i december 1944, holdt tyskerne razzia i Odense, og 350 mennesker blev ført til Husmandsskolen. De fleste af disse fik lov til at gå efter afhøringen, mens andre arresteredes – og de førtes til kældrens celler. Herfra gik vejen så videre til nye fængsler eller til Frøslevlejren, der også tjente som mellemstation for fanger, der blev deporteret til tyske koncentrationslejre.

De tyske nederlag blev flere. Modstanden tog til. Tyskernes angst blev større. For at sikre sig mod luftangreb blev skolen camoufleret. Og i denne periode blev fangernes pinsler større. For tyskerne

hjalp min søster med at få cyklen transporteret ud over alle markerne til gården ”Svennekær”, hvorfra der ikke var langt til Middelfartvej.

Nogen tid efter bombningen, hvor min broder og jeg stod udenfor, kom der to unge civilklædte, tyske piger gående forbi os på vej til Paarup. De stoppede op og spurgte høfligt på tysk, hvad der egentlig var sket. Min ældre bror, der var bedre til sprog end jeg, svarede dem pænt på engelsk, og det slog de to piger omgående over i!!

En familie, som mine forældre kom sammen med, havde fået sit hus lagt i ruiner, og det havde blotlagt ret mange koks i deres kælder, og de koks var vist ikke blot ”sorte” i farven, så de skulle snarest fjernes. Hos mine forældre fik de lov til at opbevare dem i en ledig svinesti, hvor de blev dækket med halm. Transporten fra Tarup til os skete med en lastbil med gasgenerator. Det fik lidt følger senere. En del murbrokker blev med hest og vogn fra Tarupgård transporteret over og lagt langs markvejen ud til Tarupgårds marker længere ude mod Paarup.

Ikke så mange dage efter angrebet kunne jeg, da jeg kom hjem fra skole, allerede på afstand se, at der var sket et eller andet. Jeg vidste, at min ældre broder skulle til et møde på Nørregades Friskole, men gik hjemme, og forklaringen var, at en flok Gestapo-folk sammen med en sortuniformeret HIPO-mand var kommet ind på gårdspladsen og havde krævet min far hjem fra marken omgående, for der skulle foretages en husundersøgelse.

De havde helt sikkert lagt mærke til lastbilens spor og gættet på en evt. våbentransport. Jeg var som nævnt ikke hjemme, da det fandt sted, men jeg kunne forstå, at den undersøgelse var meget lemfældig. De lukkede blot et par døre til stald og lade op, og derefter gik den sorte hen til min fader, slog ham på skulderen, og sagde på dansk: ”De er en fri mand.” Min mor blev ved denne gestus aldeles hvidglødende af raseri, men holdt heldigvis masken. Raseriet var ikke helt forsvundet, da jeg kom hjem. De fik alle forbud mod at forlade stedet i så og så mange timer, jeg husker ikke hvor mange, men det var gældende endnu, da jeg kom hjem omkring kl. 14.00.

På vej videre mod byen var der en lastbil på Gl. Rismarksvej, der tilsyneladende ikke stoppede hurtigt nok, for den fik dækkene skudt i stykker. De gik også ind i den ret store lade tilhørende firmaet H.J. Hansen. Forvalteren blev så nervøs ved besøget, at han begyndte at stamme, og det var nok til, at de tog ham med ind til deres nye hovedkvarter på Grand Hotel i Odense. Det varede dog kun et par timer, så var han fri igen.

pludselig vippede den op, så vingerne i et kort nu pegede opad/nedad.

Børge Andersens hjem, Gl. Rismarksvej 120. (PLA).

Ved huset på hjørnet af Rugårdsvej og Husmandsskolens Alle, hang hele tagkonstruktionen inkl. tagstenene i et kort nu frit i luften. Højt oppe over det hele cirklede en maskine rundt, vel sagtens en, der tog billeder. Da maskinerne fløj væk, mente jeg at kunne se, at den ene propel på en af flyvemaskinerne stod stille, men det er jeg ikke helt sikker på.

(Jeg har mange år senere læst, at man fra engelsk side vidste, at der kunne være et maskingevær, der måske ville begynde at skyde, men englænderne vidste også helt nøjagtigt, hvor det plejede at være placeret i forhold til skolen, og derfor foretog de endnu en overflyvning, der førte til bombningen.)

Da min søster ikke på nogen måde kunne komme i forbindelse med sin familie, ville hun selvfølgelig gerne hurtigst muligt cykle af sted igen for at komme hjem. Et forsøg på at komme tilbage til Rugårdsvej igen måtte hun dog hurtigt opgive. Tyske biler af forskellig slags, bl.a. den såkaldte "Sorte Marie", kørte rundt som nogle gale, og der blev skudt en del. Om de skød efter nogen, eller de blot gjorde det for at skræmme folk var ikke til at vide, men resultatet blev, at min far

var der ingen vej tilbage. De var slaver af deres egen terror. Da deres tro på sejr var slået itu, blev kun desperationen tilbage. Og som en tidligere fange udtrykte det: "Husmandsskolen var barbariets højborg. Det, jeg så der, kan ikke sættes på tryk."

Men selv de mest kyniske mishandlinger kunne ikke knuse troen på, at der måtte komme en dag ... Enhver djævel har sin tid.

I skolens årsskrift kom optimismen til udtryk på den indirekte måde, som tiden krævede. I 1943, kort efter tyskernes overtagelse af skolen, stod følgende at læse i skriftet: *Husmandsskolen må på grund af forholdene i øjeblikket afholdes på Hasmark strand, hvor et hotel og en feriekoloni er stillet til rådighed. Vi venter imidlertid at være tilbage ved Husmandsskolen ved Odense til foråret.*

Det blev ikke foråret 1944, men troen blev ikke knust. I skolens årsskrift for 1944 stod følgende: *Siden oktober 1943 har Husmandsskolen været taget i brug til andet formål. Vinterskolen 1943-44 samt indeværende vinters undervisning er derfor henlagt til Hasmark strand pr. Otterup. Sommerskolen 1945 venter vi at kunne holde på vor gamle skole i Odense.*

...

Et af de angribende Mosquitofly anes midt i billedet lige over stadion. Det er på vej til Husmandsskolen. Bolbro Skole til venstre (SO)

Nederlagets time nærmede sig. På alle fronter blev tyskerne slået tilbage. I Danmark tog sabotagen til. Engelske bombeflyvere havde angrebet gestapohovedkvartererne i Århus og København, og i begyndelsen af 1945 nærede tyskerne frygt for deres fynske hovedkvarter. Frygten gav sig også tydeligt udslag. I den nordvestlige del af Odense vidste alle efterhånden, at allerede før der blev blæst forvarsel til luftalarm, kørte gestapobilerne ud fra skolens område og gemte sig på veje et godt stykke borte fra skolen. Mange havde bemærket, at hele personalet, endog vagtposterne ved indkørslen, forsvandt, når engelske overflyvninger fandt sted. Og i begyndelsen af april måned bestemte tyskerne sig da til at flytte bort fra Husmandsskolen. De gik i gang med borttransportering af deres ejendom og kartoteker. Men det var for sent.

Ved 16-tiden, den 17. april 1945, så naboer til skolen, at tyskerne og deres kvinder løb ud fra skolen, op over markerne. Et øjeblik efter lød luftsirenerne, og i det samme dukkede engelske Mosquitomaskiner frem over skolen.

...

Radioen fra London meddelte samme aften kl. 18.30: *et perfekt præcisionsbombardement, hvorved 70 gestapofolk samt deres hjælpere mistede livet ...*

...

”Et perfekt præcisionsbombardement!” - Bomberne, der faldt udenfor skolens område, kvæstede en række mennesker, og følgende naboer til skolen dræbtes: [navnene står på side i 30 i dette hæfte]

På et ekstra bestyrelsesmøde udtrykte Lauritz Nielsen, hvad mange mennesker følte og tænkte:

”Det var sikkert med sorg og harme, vi alle modtog meddelelsen om, at Husmandsskolen var blevet ødelagt ved bombardementet og brand den 17. april. Vi er ude af stand til at se, at denne handling har nogen som helst betydning hverken for krigens afslutning eller for styrkelsen af fællesskabet. Vi beklager, hvad der er sket, og vi udtaler vor dybeste medfølelse med de naboer, der mistede deres pårørende og fik deres hjem ødelagt.”

Luftangrebet på Husmandsskolen den 17. april 1945

Børge Andersen var 14 år i 1945. Han skrev sine erindringer i 2002 og har netop revideret dem.

Denne dag, hvor det var et dejligt forårsvejr, sad jeg og min storebror udenfor i læ af en brændestak og læste lektier. Jeg var næsten færdig, da jeg kunne høre, at der blev blæst forvarsel af en sirene et eller andet sted (sikkert i Beldringe). Jeg rejste mig op og gik hen til min bror et stykke længere væk. Ligesom jeg nåede ham, råbte han: ”Se der kommer en tysk maskine.” Flyvemaskinen dukkede op over den lille lund, der var mellem Store og Lille Højstrup, men der var mere end én maskine, vi havde talt 12, inden de lidt vest for os drøede forbi, og vi kunne se, at det var engelske maskiner.

Jeg løb over til min far, der gik et stykke væk og harvede jorden. Min far troede ikke i første omgang på mig. ”Hvis det er engelske maskiner, ville der være blevet luftalarm,” sagde han. Lidt efter kom flyvemaskinerne igen, og så kan det nok være, at han fik spændt hesten fra og kom hjem.

Kort efter endnu en overflyvning kom min søster. Hun boede på det tidspunkt omkring Langesø. Hendes frakke var fuldstændig sat til med visne grannåle, vissent græs og andet skidt. Hun havde på cykel været på vej hjemad og befandt sig ved den første overflyvning i Tarup. I stedet for at fortsætte ud efter ad Rugårdsvej, drejede hun af Gl. Rismarksvej for at komme i sikkerhed hos os.

Ved opkørslen til vores vej anbragte tyskerne jævnlige maskingevær på en trefod. Ligesom min søster var ved at nå vejen op til nr. 120, kom maskinerne igen, og det tyske maskingevær begyndte at skyde. Med cykel og alt, hvad hun i øvrigt havde, kastede hun sig ned i grøften ved siden af grantræerne.

Da vi nu mente, at det var forbi, løb jeg op på vores værelse, der havde et østvendt tagvindue med udsigt mod byen og bl.a. også mod Tarup for at finde ud af, om der var sket noget et eller andet sted. Ligesom jeg åbnede vinduet for at lægge det tilbage på taget og få en bedre udsigt, kom maskinerne igen og begyndte at bombardere Husmandsskolen, og nu gik det stærkt. Jeg mente ikke, at der var nogen fare for mig, så jeg blev der. Der var fuldtræffere, kunne jeg se, for der stod høje søjler af noget, som jeg mente, var murbrokker og træ og andet. Alt gik **meget** hurtigt, og snart stod der også røg op fra stedet. En af maskinerne var tilsyneladende for tæt på den foranflyvende, for

lig sum for 60 år siden. Til sammenligning fik de fynske husmænd 385.000 kr. i erstatning - det var et ringe beløb for alt det, de mistede Husmændene byggede en ny skole to kilometer længere ude ad Rugårdsvej, og den nye Fyns Stifts Husmandsskole blev indviet 26. maj 1948.

I 1950 blev jeg gift med Kryger, der var nyansat lærer på skolen, og skæbnen ville, at jeg selv blev lærer i tilskæring og syning samme sted. Mange af mine bedste minder knytter sig til Fyns Stifts Husmandsskole, for her blev grunden lagt til mit livslange virke i folkeoplysningens tjeneste.

Angrebet oplevet fra Royal Air Force-flyene

af Raimond Nielsen

Den fynske modstandsbevægelse havde længe ønsket at få uskadeliggjort Gestapos hovedkvarter i Odense, da stedets arkiver efterhånden var så veludbyggede, at modstandsbevægelsen frygtede anholdelse af adskillige modstandsfolk.

I en rapport til London den 3. januar 1945 vedlagde Fynsledelsen skitser og fotografiske tryk af Husmandsskolen med angivelse af dens beliggenhed, og kort efter fulgte to telegrafiske anmodninger om et bombardement.

Den 20. marts 1945 blev anmodningen gentaget, og opgaven blev lagt i hænderne på Second Tactical Air Force, hvis leder var Sir Basil Embry. Denne enhed under RAF havde som speciale at foretage lavtflyvningsangreb mod stærkt koncentrerede mål i dagslys.

De følgende uger blev nøjagtige planer udarbejdet – modeller af målet blev opbygget, og forberedelserne sluttede med en indgående briefing af besætningerne, der skulle af sted på togtet mod Fyn. Alle flyene til opgaven blev efterhånden samlet på flyvebasen Melsbroek nær den belgiske by Bruxelles.

Hvert af de seks Mosquitofly blev før start forsynet med fire 500 pounds (ca. 225 kg) bomber, og under eskorte af otte Mustang jagerfly lettede maskinerne ved 14-tiden tirsdag den 17. april og søgte straks ud over Nordsøen. De fløj kun 15 meter over havet for at være så skjult for tyskerne, som det var muligt.

Den forreste maskine, som førte formationen mod nord, havde som pilot Bob Bates, og hans navigatør var groupcaptain E. B. Sismore. De følte sig ret sikre i den lave højde, der betød, at de ikke blev opfanget på tyskernes radar. De søgte efter et sikkert sted at ændre kurs ind over land – et sted uden for meget antiluftskyts, og de mente, at det sikreste sted var omkring Sild/Rømø.

De tyske observationsposter havde dog opdaget flyene og sendte blandt andet besked om dem til Gestapos hovedkvarter i Odense. Flyene blev fulgt på deres vej fra Tønder, til de kort før kl. 15.53 var nået til luftrummet over Aabenraa. Da gestapofolkene på Husmandsskolen fik meldingen, gav de sig til at pakke sammen og rømme skolen, alt imens flyene intetanende fortsatte deres kurs frem mod Assens i den tro, at ingen havde observeret dem. Piloterne var især glade for, at der overhovedet ikke var tyske jagere at se i luftrummet.

Allerede før de engelske maskiner nåede Odenses udkant, kun-

ne Gestapo melde, at alle var væk fra skolen medførende de relevante arkiver, og først nu – kl. 16.05 – blev der omsider blæst luftalarm for Odenseområdet.

I det forreste cockpit fulgte E. B. Sismore de medbragte oplysninger, der skulle føre dem frem mod målet, men pludselig var der intet, der mere stemte – målet var væk. Kort efter gav han alligevel alle maskiner besked på, at der skulle foretages endnu et forsøg.

Denne ordre var ganske usædvanlig ved luftangreb ved dagslys, men den blev sikkert givet, fordi der ikke var observeret nogen form for modstand fra tyske maskiner eller antiluftskyts.

Næsten det samme forløb gentog sig – intet mål i sigte, hvor det skulle være. Dog opfattedes der pludselig maskingeværild fra en jordposition, hvilket fik hele angrebsstyrken til at foretage en tredje indflyvning, og netop som flyene var umiddelbart over det formodede mål, opdagede de et enormt sløringsnet, som var bredt ud over hele området.

Senere har de engelske flyvere betegnet denne camouflage som den bedste, de havde set på deres mange togter.

Nu kunne den egentlige aktion så endelig påbegyndes, som den var planlagt. Lige over træerne kom de seks bombemaskiner ind og smed deres last af bomber mod målet – de første bomber med en forsinkelse på 30 sekunder, og de sidste med kun 11 sekunders forsinkelse. Forsinkelsen var nødvendig, for at maskinerne skulle kunne komme væk fra bombenedslagsstederne i uskadt stand, før eksplosionerne skete.

Fra flyene kunne man – også via fotografering – konstatere, at Gestapos hovedkvarter var uskadeliggjort, så nu gjaldt det blot at komme retur til basen i Melsbroek.

Mustangjagerne havde under angrebet været rundt for at hindre antiluftskyts i at blive brugt, ligesom de også skulle forhindre, at tyske fly kom på vingerne fra Beldringe flyveplads.

Ingen af flyene var på dette tidspunkt vidende om, at der også havde været mange bombenedslag i Tarupområdets boligkvarter.

Hjemturen forløb uden problemer bortset fra, at et enkelt bombefly var blevet beskadiget af bombeeksplosionerne. Denne maskine kunne dog for nedsat kraft lande sikkert i den hollandske by Eindhoven næsten samtidig med, at de øvrige fly landede i Melsbroek.

Afsluttende betegnede de implicerede flybesætninger angrebet som meget vellykket.

Da krigen omsider var slut – kun 16 dage senere – blev det tiden til

Mit eventyrslot lå i ruiner

af Anne Kryger, tidligere leder af Paarup Aftenskole

Som barn boede jeg sammen med min mor og mine søskende i Villa Hera på Rugårdsvej 160. Det var min bedstefar, gartner Carl Pedersen, der byggede huset, og da han døde i 1940, flyttede vi ind. Vi fik således oplevet både 9. april og 5. maj i det ottekantede hus på Rugårdsvej.

I årene 1940-43 kom vi børn meget på Fyns Stifts Husmandsskole. Vi så på, når sommerpigerne lavede gymnastik og dansede folkedans, og til elevmødet i sommeren 1943 opførte eleverne ”Eventyr på Fodrejsen” foran hovedbygningen. Det er gode minder at have med fra den gang.

Den 17. april 1945 kl. 14.30 tog mor og jeg - der var 13 år gammel - bussen ind til Odense. Som så ofte i de april dage blev der blæst luftalarm, og mens sirenerne lød, kunne vi høre flyvemaskinerne, og øjeblikket efter tog bombardementet fat. I den seneste tid havde der været hektisk aktivitet i luftrummet over Tarup, så vi var ikke et sekund i tvivl om, at det var Husmandsskolen, der var målet for bomberne. Min mor blev meget urolig, for hun vidste ikke, om hendes søster var alene hjemme i Villa Hera. Vi løb ud på Klingenberg, hvor vagtværnet, som holdt til i Telefonhusets bygning over for danseskolen, var i færd med at læsse mandskab på en lastvogn, der skulle ud til Husmandsskolen. Mor klagede sin nød til en af folkene, og vi fik lov til at køre med på ladet af lastbilen.

Husmandsskolen stod endnu i flammer, da vi nåede hjem. Min storebror gik inde i huset og fejede glasskår sammen, mens min moster gik chokeret omkring. Heldigvis var ingen af dem kommet til skade. Men Villa Hera var stærkt medtaget. Næsten alle vinduer var blæst ud, og ydermurene havde fået store revner - så vi kunne stå udenfor og kigge direkte ind i spisestuen. Der lå metalsplinter overalt i hus og have. Hele området ved skolen var spærret af, men vi børn havde en smutvej fra Gartnervænget (nu Solhaven) og op over markerne, så jeg løb bagom og kom op til skolen, hvor jeg blev mødt af et forfærdeligt syn: Min barndoms hvide eventyrslot lå i ruiner. Det syn glemmer jeg aldrig.

I min mors efterladte papirer har jeg fundet et brev fra Forvaltningsnævnet for Krigssikring. Af det fremgår det, at hun fik tildelt en erstatning på 4.993,78 kr. Det lyder ikke af meget i dag, men var en betragte-

ved hovedtrappen. Hun spurgte sin mor om, hvad det var, og fik det svar, at det nok var naboens kat, og at hun bare skulle skynde sig videre.

Det var ikke alle, der havde kældre, og derfor var der også nogle, der havde været på vej for at søge ly hos familien Jeppesen. Særlig tragisk var det for tre kvinder, der var kommet for sent af sted, fordi der ikke var blæst luftalarm. De var mor, datter og svigerdatter. De blev alle dræbt.

Andre var mere heldige, blandt andet frøknerne Frederiksen i et af nabohusene, idet de simpelt hen stillede sig i dørkarmen og dermed undgik at blive ramt af nedstyrtende mursten og bjælker. Trapper og dørkarme var simpelt hen livreddende.

I øvrigt vidste Grethes forældre godt, at skolen skulle bombes. De havde deres forbindelser, men havde naturligvis ikke sagt noget til børnene. En særmelding fra England lød: "Gartneren har travlt!", hvilket var signalet for bombningen. Men da familien boede seks huse fra skolen, mente forældrene ikke, der var nogen fare for dem. De blev klogere.

Skader på huse på Husmandsskolens Allé. (PLA).

et gensyn, da tre engelske maskiner, anført af Sir Basil Embry, var på visit for at se resultaterne af angrebene på de tre gestapohovedkvarterer i Århus, København og Odense.

Gensynet var hjerteligt, men det var dog et skår i glæden for englænderne at erfare om de store tab og ødelæggelser, som civilbefolkningen havde været ude for.

Kilde: Kristensen, Henrik Skov m.fl. *Vestallierede Luftangreb i Danmark under 2. Verdenskrig*. 1988.

Endvidere inspiration fra avisartikler.

Husmandsskolen er indhyllet i røg øverst i billedet (SO)

Husmandsskolen før besættelsen (PLA)

Branden efter bombardementet på Fyns Stifts Husmandsskole. Den 17. april 1945 (SO)

Hun var vidne til RAF's luftangreb

Grethe Bramstrup, født Jeppesen, boede i 1945 på Husmandsskolens Allé 2. Nedenstående er en lettere omskrivning af et avisinterview i Fyens Stiftstidende i 1995.

Den 17. april 1945 var en mild og solrig dag. Grethe var 14 år og gik i mellemskolen. Hun havde sat sig i haven i en liggestol for at læse lektier, da det skete!

Pludselig var der en larm af lastbiler, som drønedede op ad alléen. Det var tyskerne, der stak af. Hun skyndte sig ind til sin mor, som straks var klar over, hvad der var på færde. Uden tøven begyndte hun at give den tre år ældre bror og Grethe ordre. Grethe fik lillebroderen på to år på armen og skulle skynde sig i beskyttelsesrummet, som var indrettet i kælderen. Storebroderen skulle åbne vinduer i havesiden og moderen vinduerne ud til haven. Man havde lært, at der ikke skete skade, hvis lufttrykket frit kunne passere ved eksplosioner.

Hun nåede kun ét vindue, så faldt den første bombe i nr. 5, som lå skråt over for deres hus.

Bombesplinterne føg om ørene på Grethes mor, men både hun og broderen kom i sikkerhed i kælderen – broderen med døren på ryggen som beskyttelse.

Grethe sad på en taburet i kælderen, men blev væltet omkuld af lufttrykket. Alle fire lå på gulvet – moderen nærmest oven på lillebroderen for at beskytte ham mod kalkstøv og puds, som raslede ned fra lofterne. De kunne næsten ikke få vejret på grund af støv. Selve bombardementet varede kun nogle få minutter, men det føltes længere.

Da det hele var forbi, blev de fire i kælderen opfordret af en mand – muligvis en frihedskæmper – til at blive i kælderen, men siden blev de beordret ud og væk hurtigst muligt, da man frygtede, at nogle store oliebeholdere skulle eksplodere.

Det lød, som om der blev skudt en del, men det kan hænge sammen med – hvad andre kilder beretter – at der var ammunition, som eksploderede, og at tyskerne havde omgivet Husmandsskolen med en høj pigtrådspærring garneret med håndgranater, som udløstes ved berøring af pigtråden.

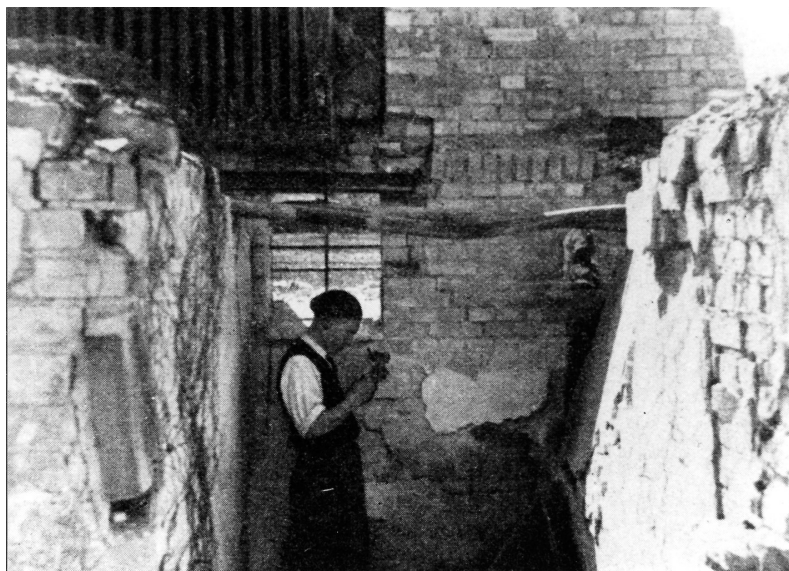
Oven over kælderen var alt kaos, døre og vinduer var blæst ind, og en stor del af tagstenene var fløjet af.

Det mærkeligste for Grethe var dog en stor, blodig klump, som lå lige

træerne og en tysker, der dækkede sig i et hul udenfor, skød efter dem. I hast blev vi enige om, hvorledes vi bedst kunne dække os, hvis der skete noget. Vi pressede os ind mod muren med madrassen fra cellebriksen over vore hoveder. Det var et fuldkomment mareridt. Et øjeblik efter bragede eksplosionerne uden om os. Da der ikke hørtes flere bombenedslag, fandt vi os selv mere døde end levende mellem murbrokkerne og med lunger, øjne, ører og næser fyldt med kalkstøv. Vi blev slået af panik, da vi hørte ilden knitre i bygningen, og jeg ved dårligt nok, hvorledes det gik til, men med træbriksen fik vi sprængt dørkarmen ud, så vi kunne krybe op fra cellen.

Vi krøb ud af ruinerne og ville løbe ned ad Alléen, men vi standse, da vi hørte et voldsomt skyderi. Var det vore frihedskæmperkammerater, der var ude for at befri os? Vi turde ikke fortsætte af frygt for at komme i skudlinjen. Vi løb i stedet over mod frugtplantagen, og her viste der sig en civilist med maskinpistol. Vi troede, det var en af vore egne, men da han fik øje på os, viste det sig, at det var en tysker! Så var vi færdige!

Der var ikke andet at gøre end at lade, som om vi nu ville melde os selv og håbe på, at dette skulle blive belønnet. Vi blev ført ind i plantagen, hvor gestapochef Dohse opholdt sig. Det betydtes os, at forsøgte vi at stikke af, ville det gå ud over vore familier, og kort efter blev vi ført til arresten i Albanigade.

I hver af cellerne kunne der blive anbragt op til 16 mand. (PLA).

Erindringer fra bombardementet af Husmandsskolen

af Knud Andersen

Mit barndomshjem lå på Husmandsskolens Allé nr. 12.

Det var lunt vejr i april 1945, og vi drenge gik i korte bukser. Tirsdag den 17. april begyndte med de daglige gøremål. Far og min 10 år ældre søster Laura, som boede hjemme på det tidspunkt, var på arbejde. Mor og min lillebror Karl Johan var hjemme; jeg gik i 2. klasse på Tarup Skole, og efter skoletid var jeg også hjemme. Om eftermiddagen kl. 16.05 blæste sirenerne luftalarm, og kort efter hørte og så vi engelske flyvemaskiner komme i lav højde fra syd frem mod Husmandsskolen. Vi havde aftalt med naboerne i nr. 10, at hvis der kom flyvemaskiner, skulle vi sammen søge beskyttelse et andet sted. Jeg løb ind i gangen mellem for- og baghuset for at skifte til lange bukser, inden vi søgte væk. Jeg nåede ind, så lød der nogle voldsomme brag, og jeg husker ikke mere om bombeangrebet. Der var kun gået 7 minutter fra varsling af luftalarmen, til bomberne faldt.

Husmandsskolens Allé 12 set fra havesiden. Det var under disse murbrokker, Knud lå. (PLA)

Jeg kom til bevidsthed på Odense Amts og Bys Sygehus, som det hed dengang. Hvor lang tid, der var gået efter bombningen, ved jeg ikke. Min bror lå i sengen ved siden af mig med en stor forbindelse om hovedet. Han havde fået hjernerystelse og et stort sår i panden. Jeg lå på ryggen i sengen med gipsbandage om kroppen, hvorfra der var en støtte til min venstre arm, der var lagt i gips og løftet ud fra kroppen. Desuden havde jeg forbindinger om hovedet og hænderne. Min venstre arm var brækket, og det venstre øre var syet på efter at have været revet næsten helt af. Jeg havde også fået nogle store sår i hovedet og på hænderne. Jeg kan huske, at jeg spurgte om, hvordan min mor havde det, men jeg fik ikke noget klart svar. Det var først kort før, jeg kunne forlade sygehuset, jeg fik at vide, at mor var blevet dræbt ved bombningen.

Karl Johan og jeg fik megen opmærksomhed under vores sygehusophold. Familie, venner og bekendte besøgte os og havde bøger og legetøj med. Jeg fik også hilsener fra mine skolekammerater. Karl Johan var på sygehuset i 2 uger. Jeg var indlagt ca. 5 uger.

Tyskernes kapitulation fredag den 4. maj om aftenen oplevede jeg på sygehuset. Jeg hørte ikke selv radioudsendelsen fra BBC i London om, at de tyske tropper i Danmark havde overgivet sig, men budskabet spredtes hurtigt. Trods glæden over befrielsen blev den 5. maj en meget travl dag på sygehuset på grund af modtagelse af mange dræbte og sårede fra skyderierne mellem frihedskæmpere og hipofolk i den indre del af Odense.

Pinsedag den 20. maj om aftenen blev fem drenge kvæstet og en dræbt, da de pillede ved en håndgranat, som de havde fundet i Ansgar Anlæg. For at få plads til de kvæstede drenge var jeg blandt dem, der blev udskrevet fra sygehuset dagen efter.

Min far hentede mig på sygehuset, og vi tog ud til hans bror og svingerinde på Bolbro Skole, hvor far havde fået husly, efter vi var blevet hjemløse. Min bror og søster boede hos fru Nielsen, der var lærerinde på Tarup Skole. Jeg skulle bo hos overlærer Larsen på Tarup Skole. Da vi skulle fra Bolbro Skole til Tarup Skole, spurgte far, om vi skulle gå forbi den ødelagte Husmandsskole og ruinerne af vores hjem, eller om jeg hellere ville gå en anden vej. Han fortalte, at Karl Johan var blevet meget bange, da han så ødelæggelserne. Jeg mente uden nærmere overvejelser, at jeg nok turde se det ødelagte, men da jeg kunne se ruinerne af skolen, blev jeg overvældet af forfærdelse, og vi måtte vende om og gå en anden vej.

Far har fortalt mig senere, hvordan han oplevede bombeangrebet. Da han så flyene og hørte eksplosionerne, var han ikke i tvivl om, hvad

En fanges beretning om bombardementet

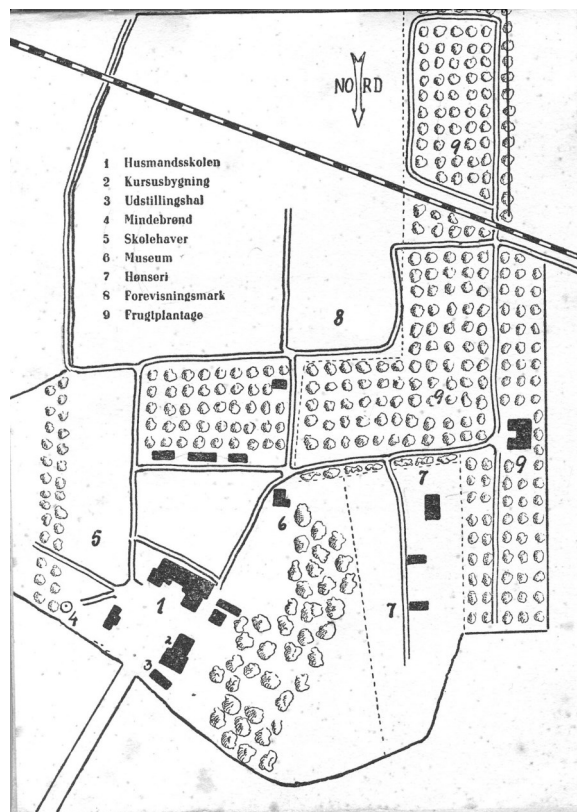
Fire fynske frihedskæmpere sad den 17. april 1945 indespærret i skolens kælder. En af dem, Leo Lomaz, fortalte senere Fyens Stiftstidende (den 17. april 1946) om sine oplevelser under bombardementet:

Den 17. april, da englænderne kom om eftermiddagen, var der netop om morgenen sendt et større antal fanger til Frøslevlejren, vistnok 30. Vi fire, der blev tilbage, kom derefter ind i samme celle. Man antydede, at vor sag endnu ikke var færdig, hvorfor vi måtte blive på skolen nogen tid endnu. Om eftermiddagen var vi på gårdtur, som pludselig blev afbrudt ved, at der blev ringet med en klokke og råbt, at vi kunne vente flyvervarsel. Vi blev derfor ført tilbage til cellen i kælderen, og på vej derned mødte vi flere af gestapomændene, der kom løbende gennem gangene med maskinpistoler og kufferter. Da begyndte vi at ane, hvad der kunne ventes.

Husmandsskolen den 18. april 1945. (PLA).

Vor vagtpost – en ”dansk” håndlanger, der gik under navnet Egon – låste os inde i cellen og satte skodderne for døren, idet han bemærkede, at nu kom der nok overflyvning! Gennem det lille cellevindue til haven kunne vi se maskinerne nærme sig. De kom ganske lavt ind over

Forstander Th. Fjord Jensen med sin familie. (PLA)

angrebets formål var. Han skyndte sig hjem fra sit arbejde i Villestoftte, men da han nåede frem til, hvor alléen begynder ved Rugårdsvej, var der afspærret, og han blev nægtet adgang til at komme hjem. Efter nogen diskussion med vagterne lykkedes det ham dog at komme forbi spærringen. Min mor og bror var blevet fundet bevidstløse i gården. Mor var hårdt kvæstet. Det formodes, at hun blev ramt af et dækse, der på grund af lufttrykket var blevet revet af en brønd i gården. De blev begge kørt på sygehuset, hvor mor døde ca. 1 time efter uden at være kommet til bevidsthed. Far og Laura var nået frem, inden hun udåndede.

Hjørnet af Husmandsskolens Allé og Rugårdsvej. (PLA)

Redningsmandskabet kunne ikke finde mig, og der var ingen, der vidste, om jeg havde været hjemme. Naboens hus – Alléen 10 – var blevet ramt af tre bomber og blev totalt jævnet med jorden, og vores baghus og gangen mellem for- og baghuset var også styrtet sammen. Selve huset var totalskadet. Efter godt to timers søgning havde mandskabet opgivet at finde flere, da én af mændene ud fra en pludselig indskydelse siger: ”Vi prøver lige at grave i den stak murbrokker.” Her fandt de så en lille bevidstløs dreng, og jeg blev kørt på sygehuset.

Naboens hustru, datter og svigerdatter havde forladt huset på Alléen 10 og var nået op til købmandsforretningen på hjørnet af Alléen og Rugårdsvej, da en bombe ramte købmandens hus og dræbte dem alle

tre – en skæbnens ironi. Min skolekammerat Inge, der boede på Rugårdsvej skråt over for købmanden, og hendes mormor blev også dræbt. I alt blev ni danskere dræbt og ca. 20 såret. Omkring 20 huse blev totalt ødelagt og ca. 150 andre huse mere eller mindre beskadiget. Bombeangrebet blev foretaget af seks engelske Mosquito-bombefly, som var ledsaget af otte Mustang-jagere. Hvert bombefly var bestykket med fire bomber på hver 500 pund. Halvdelen af de nedkastede bomber ramte uden for Husmandsskolens område. Skolens hovedfløj rammes af fire fuldtreffere og brød i brand. Skolens øvrige bygninger blev også ødelagt.

Et par nysgerrige drenge er ude at se på ruinerne af Husmandsskolen.

(PLA)

Gestapofolkene og deres danske håndlangere havde fjernet arkivmateriale og forladt skolen, inden angrebet satte ind. De havde allerede, da bombeflyene fløj over Sønderjylland, fået forvarsel om, at flyene var på vej. Det formodes, at en tysk soldat blev dræbt.

Krigen sluttede 16 dage senere

Den 24. maj kl. 18.30 kom den engelske Wing Commander Sir Basil Embry, der havde ledet angrebet på Husmandsskolen, til Tarup for at se virkningen af angrebet. Besøget var bekendtgjort, og Sir Basil Embry blev modtaget af en stor menneskemængde, der hyldede ham

hestene.

Tyskerne

Der var en af de tyske soldater, som hed Otto. Han kunne tale dansk, og han fortalte mig meget om, hvem jeg ”måtte” snakke med og sige noget til, og hvem jeg skulle holde mig fra. Han fortalte også om danskerne, der var hos Gestapo.

Vi hørte også tit, hvordan fangerne skreg, når de blev afhørt af tyskerne og deres håndlangere.

Af Otto fik jeg også at vide, hvem det var, der havde sprængt Odinstårnet i luften. Jeg stod selv i vinduet og så bilen komme tilbage og køre ind i gymnastiksalen. Her stod en tysker og lukkede porten op for bilen og dens fire mand.

Da vi boede i Alléen nr. 14, skete det tit, at Otto gik vagt, og når der ved aftenstid var nyheder fra den engelske radio (BBC), gik han altid lige uden for vinduet bag pigtråden, og han så gerne, at jeg åbnede vinduet, så han også kunne høre nyhederne. Der var jo kun ca. 5 meter fra vinduet til pigtråden.

Der kom mange danskere op til Gestapo, men de kom let ind, da de havde et kort, som de viste til vagten, og de fleste kørte direkte til den private afdeling, hvor de ”høje” herrer holdt til. Her var der også tit et par unge piger, hvis opgave – efter portnerens udtalelse – var blot at skulle ”betjene” og ”tilfredsstille” de høje herrer.

Oprydningsholdet under ledelse af Gunnar Hansen. (PLA)

dem og særlig denne her vagt. Han kunne snakke dansk. Da han hørte, jeg skulle derop, sagde han bare: "Gestapo frygtelig!". Ham, jeg skulle snakke med, hed Højer, og Poul Tyskers kone var tolk ved samtalen. De beklagede dybt, men Værnemagten forlangte vores villa.

Da den jo ikke var min, kunne jeg kun henvise dem til skolens advokat, men allerede om natten vågnede jeg ved, at tyskerne gik vagt uden om huset. Næste dag fik jeg travlt med at finde et par værelser, og det fandt jeg Rugårdsvej 169, og et andet sted på Rugårdsvej fik vi et lille rum, som vi kaldte vores køkken – altså boede vi ikke mere i Alléen, og to dage senere fik vi besked på, at gardiner og lamper ikke måtte fjernes fra huset, men vi havde allerede flyttet telefon og de vigtigste ting. Resten blev tilbage her i februar 1945. Det var sandelig godt, at vi havde fået ting med os, for da der blev bombet, kom hele huset til at ligne en si med huller overalt.

Vi, der boede og arbejdede i og nær Alléen, vidste altid på forhånd, at der ville blive blæst til luftalarm, for før det skete, kom tyskerne altid løbende med deres kufferter og maskinpistoler og søgte ly i plantagen, hvor de så lå og råbte til os, at vi skulle se at komme væk - det samme gjorde de den dag (den 17. april), da RAF bombede. Vi var på det tidspunkt ved at sprøjte frugttræerne, så vi spændte hurtigt hestene fra og lod dem gå, mens vi løb i skjul. Der var flere jagermaskiner, der fløj rundt, og så kom der seks bombemaskiner lige over trætoppene fra Bolbrosiden.

De første bomber ramte lige ind i skolen, og der var brandbomber imellem, men desværre fik nogle af maskinerne udløst deres last for sent, så bomberne faldt ned både i Alléen og på Østrupvej, hvorved der var flere danske, der blev slået ihjel. Samtidig var der også en tysk soldat, der blev dræbt, men på selve skolen var der ingen, der led den mindste overlast. Heller ikke de fire fanger, som stadig sad i kældercellen, kom noget til, men da de kom ud i det fri, kunne de ikke komme igennem pigtrådshegnet, hvorfor tyskerne tog dem igen. Da tyskerne så førte dem gennem plantagen, råbte fangerne noget til os om at ringe til et nummer og fortælle, at de var i live. Desværre hørte vi dem ikke tydeligt nok til at kunne gøre, hvad de ønskede.

Vi så nu også, at alle de, der boede nær ved skolen, blev jaget ud af deres huse, for skolens garage var så fyldt med sprængstof, at tyskerne påstod, at det meste af Tarup ville ryge i luften, hvis det blev ramt. Om natten boede vi i Bolbro, og næste dag måtte vi tilbage for at se, om vi kunne finde hestene, hvilket lykkedes, og heldigvis var Gedehuset ikke blevet ramt, så det var vort held, at vi her kunne få plads til

for hans indsats. Efter at have fortalt om angrebet og set ruinerne forlod han stedet med sit følge og kørte til Beldringe Flyveplads, hvor deres tre fly stod. En halv times tid efter, at Embry og hans følge havde forladt området, dukkede de tre fly op og lavede en slags rekonstruktion af angrebet den 17. april ved at dykke ned over skolens arealer og flyve i lav højde over ruinerne, hvorefter de forsvandt.

Jeg kunne ikke forstå, at angrebet på Husmandsskolen skulle gennemføres på et tidspunkt, hvor man vidste, at krigens afslutning var så nær, og jeg kunne slet ikke forstå, at folk kunne hylde de mænd, der havde foretaget bombningen med de ødelæggelser af mange danske hjem og tab af danske menneskeliv, som det havde medført. Ved senere overvejelser er jeg kommet frem til, at hyldesten til englænderne nok var udløst af det had, der havde været til Gestapo og aktiviteterne på Husmandsskolen.

Da flyvemaskinerne dukkede op den 24. maj, blev jeg rædselsslagen. Jeg følte, at noget forfærdeligt kunne ske igen, og i flere år efter bombeangrebet greb denne voldsomme frygt mig, hver gang jeg hørte lyden af flyvemaskiner.

Østrupvej 7. (PLA)

Beretning om tiden før og under bombningen af Husmandsskolen

Gunnar Hansen var ansat på skolen, før tyskerne tog den – og arbejdede stadig i skolens plantage, mens Gestapo var på skolen. Han har i 2005 nedskrevet sine erindringer.

Husmandsskolen var ved at gøre klar til et nyt hold elever (vinterhold), men så kom tyskerne og ville have skolen, og her i oktober 1943 var der intet at gøre, selv om de nye elever skulle komme tre uger senere. Tyskerne begyndte med det samme at gå vagt på stedet, og vi måtte rydde kursusbygningen straks, for der skulle vagterne bo – og så kom turen til selve skolen, thi her flyttede Gestapo ind nogle få dage efter.

Forstanderen og hans kone fik imidlertid lov til at blive et par dage længere, da de havde gjort klar til at holde deres søns konfirmation, men de måtte dog ikke benytte skolens køkken, hvorfor de måtte lave maden et andet sted. Og da konfirmationen var overstået, måtte de også flytte fra skolen. Skolens spisesal, der lå i bygningens kælder, blev lavet om til seks små rum, hvor fangerne sad.

Vi selv [Gunnar Hansen og hans folk] havde hestestald til venstre ved indkørslen til skolen, og der var også en beboelse, hvor der flyttede

Cellerne i skolens kælder. (PLA)

en ind, som hjalp tyskerne. Han hed Sørensen, og han kaldte sig portner. Med sig havde han sine to drenge på ca. 12 – 14 år, og de boede alle tre sammen med en yngre, dansk dame. Drengene kom af og til op i plantagen og snakkede med os, når vi gik og arbejdede, og vi fandt snart ud af, at Sørensen var en rigtig laban over for de to drenge.

Dog der gik ikke så lang tid, så måtte vi ikke have hestene der mere, og vi måtte heller ikke gå gennem skolens område til plantagen, da der blev sat pigtråd op overalt. Det betød, at vi nu skulle tage vejen gennem Lykkevænget for at komme til plantagen.

Jeg fik et værelse på Rugårdsvej 184, mens vi fik plads til hestene i et hus oppe i selve plantagen – det var det hus, der til daglig blev kaldt ”Gedehuset”.

Gedehuset i Husmandsskolens plantage. Man dyrkede tobak, der blev tørret her. (PLA)

En dag kom Sørensens drenge og sagde: ”Ved du hvad, de skød min far ude i Thuresensgade i aftes!”. Arme drenge! Hvor de kom hen, ved jeg ikke noget om, men damen flyttede op til tyskerne på skolen, og snart kom der en ny portner, som boede sammen med en tysk dame.

I Husmandsskolens Allé nr. 14 boede der en ingeniør, og han ville nu sælge huset. Der skete så det, at ”den rigtige skole” (husmændene) købte huset, og snart flyttede vi ind i det, og det var sandelig godt, da vi også havde to mand på kost.

Men en dag, da jeg kom hjem fra plantagen, havde tyskerne været der for at tale med mig, og jeg fik besked om, at jeg skulle komme derop til selve skolen. Jeg blev stoppet af vagten, men jeg kendte jo mange af